

УДК 94 (477.6)«18/19»

**Висвітлення діяльності Г. Л. Скадовського на сторінках газети «Юг»
(1898–1907 рр.)**

Чорноіваненко Інна В'ячеславівна
Херсонський державний університет,
аспірантка кафедри всесвітньої історії та історіографії, тел. 095-44-23-361,
inna_chorn1989@ukr.net

Чорноіваненко Інна. Висвітлення діяльності Г. Л. Скадовського на сторінках газети «Юг» (1898–1907 рр.). В статті розкрито інформаційні можливості херсонської газети «Юг» за 1898-1907 роки для дослідження діяльності представника дворянського роду, громадського діяча, організатора наукових та культурних заходів Георгія Львовича Скадовського (1849–1919). Виокремлено основні напрямки діяльності, показано фактори, що впливали на зміст та частоту повідомлень про діяча.

Ключові слова: Г. Л. Скадовський, Херсонська губернія, газета «Юг», культурне життя, дворянство, контент-аналіз.

Черноиваненко Инна. Освещение деятельности Г. Л. Скадовского на страницах газеты «Юг» (1898–1907 гг.). В статье осуществлено обзор сообщений херсонской газеты «Юг» за 1898–1907 годы как источника по исследованию деятельности представителя дворянского рода, общественного деятеля, организатора научных и культурных мероприятий Георгия Львовича Скадовского. Определены основные направления деятельности и факторы, влиявшие на содержание и частоту сообщений о деятеле.

Ключевые слова: Г. Л. Скадовский, Херсонская губерния, газета «Юг», культурная жизнь, дворянство, контент-анализ.

Chornoivanenko Inna. Illustration of activities of G. L. Skadovskyi on the pages of newspaper «South» (1898–1907). The article reveals the information capabilities of the Kherson newspaper «South» for 1898–1907 years for the research activities of the

representative of noble family, public figure, the founder of scientific and cultural events Georgy Lvovich Skadovskyi (1849–1919). Author define the main activities, shows factors which influenced the the content and frequency of reports about statesman.

Key words: G. L. Skadovskyi, Kherson province, the newspaper «South», cultural life, the nobility, content-analysis.

Георгій Львович Скадовський (1849–1919) є одним із найбільш визначних представників херсонської гілки дворянського роду Скадовських. Діяч відомий як великий землевласник, депутат Херсонського губернського дворянського зібрання (з 1874 р.) [1, арк. 85обзв.-86], маршалок дворянства Херсонського повіту (1895–1910), почесний мировий суддя повіту (1876–1878, 1881–1883, 1886–1889, 1899–1912 рр.), почесний попечитель Херсонського реального училища (1887–1908 р.) [8, арк. 238об.], депутат Херсонської міської думи (з 1901 р.), голова Херсонської дворянської опіки (1910 р.), товариства «Опора», почесний член Херсонської губернської опіки дитячих притулків (з 1914 р.), Херсонського управління Червоного Хреста (1910–1912 рр.) [10, арк. 95-104зв.]. Г. Л. Скадовський став організатором вакцинації худоби проти сибірської виразки. За досягнення в галузі ветеринарії в 1889 р. його обрали почесним членом Харківського ветеринарного інституту [7, с. 65].

Високе службове становище та різнопланова діяльність зумовили наявність постійної уваги до Г. Л. Скадовського в місцевій пресі. Херсонські періодичні видання, в тому числі дореволюційні, вже були предметом спеціального вивчення. Краєзнавець Володимир Черніков займався пошуком та впорядкуванням матеріалів преси як джерела до історії Херсонського музею старожитностей. Дослідник опрацював більше 30 видань за період з 1871 по 1928 рр. [12]. Актуальність залучення газети як джерела до дослідження діяльності Г. Л. Скадовського зумовлена, по-перше, відсутністю подібних робіт в контексті вивчення культурно-громадської роботи діяча, по-друге, необхідністю апробації методу контент-аналізу на матеріалах періодики [3; 6].

Мета роботи – визначення інформативних можливостей газети «Юг» для дослідження діяльності Г. Л. Скадовського на основі застосування методики персонального контент-аналізу.

Джерельною базою роботи є комплекс публікацій на сторінках газети «Юг» за 1898–1907 роки.

Вибір газети «Юг» в якості джерела для дослідження діяльності Г. Л. Скадовського обумовлений наступними факторами. По-перше, «Юг» став другим після «Губернських відомостей» періодичним виданням в місті Херсоні, що перебувало у тісному зв'язку з органами місцевого самоврядування. По-друге, газета містить широкий діапазон повідомлень («все про всіх»), що є характерною рисою місцевої преси. На сторінках «Юга» висвітлювалися питання, умовно згруповані за такими рубриками: офіційні звернення, місцева хроніка, події в світі, замітки про наукові досягнення, твори художнього характеру, театр і музику, телеграми, закордонні повідомлення, оголошення. По-третє, на час існування видання припадає період найбільшої активності Г. Л. Скадовського як громадського діяча.

Перший номер газети «Юг» (повна назва «Юг. Научно-литературная, политическая, сельскохозяйственная и коммерческая газета») вийшов 1 березня 1898 р. Газета виходила щоденно, окрім наступного дня після вихідного, релігійних та державних свят і проіснувала до 26 лютого 1907 р. [12, с. 498]. В **бібліотеці ім. О. Гончара** зберігся майже повний комплект газет, за винятком окремих номерів. Цікавою є постать головного редактора газети – Віктора Івановича Гошкевича, який був статистиком, археологом, засновником Херсонського музею старожитностей (1890 р.).

На змістове наповнення видання суттєво впливала попередня цензура, якій обов'язково підлягали місцеві та частина столичних видань [6, с. 36]. Оскільки в Херсоні не існувало цензурних установ, цю роботу виконували віце-губернатори. В 1905 р. В. Гошкевич скаржився на дії князя Сергія Дмитровича Горчакова щодо заборони оприлюднювати окремі публікації на сторінках «Юга». На думку редактора, частина обмежень була позбавлена достатніх підстав, оскільки стосувалася заміток, що не мали

політичного змісту та вже раніше опублікованих [4, арк. 2-2зв.]. Позивач звертався до головного управління у справах друку з проханням замінити цензора та дозволити публікацію матеріалів, котрі вже втратили актуальність [4, арк. 3]. Результатом суперечки стало звільнення редактора [11], однак він продовжив працювати на посаді зберігача археологічного музею [13, 12.06.1905].

Лексичними індикаторами контент-аналізу виступали ім'я та посада – «Г. Л. Скадовський», «повітовий предводитель дворянства». Переважна більшість повідомлень зосереджена в рубриці «Місцева хроніка». Всього було зібрано 142 замітки по 3 узагальнюючим блокам, пов'язаних з діяльністю Г. Л. Скадовського.

До першого блоку «Службова діяльність» віднесено 74 % повідомлень. Газета постійно інформувала читача про діяльність маршалка дворянства: участь у виборах [13, 20.03.1898; 31.03.1898; 22.09.1899; 20.03.1901], засіданнях губернських земських зборів, роботі комісій, учительської ради [13, 5.02.1902; 21.06.1902], педагогічних курсів [13, 27.07.1899], організацію культурних заходів. На чергових виборах до Херсонського губернського земства в 1901 р. Г. Л. Скадовський набрав достатню кількість голосів, але заявив про свою відмову. Основним мотивом стали «об'ємні обов'язки на посаді» [13, 9.03.1901] та «сімейні обставини» [13, 5.06.1901]. За проханням Георгія Львовича, міська дума звільнила його «від непосильної участі в комісіях» та затвердила в своєму складі» [13, 22.06.1901]. Як голова повітової служби щодо військової повинності (1899 р.) Георгій Львович відносився «з повагою до всіх звернень зі сторони призовників, їхніх батьків, представників від громадськості» [13, 18.11.1899]. Г. Л. Скадовський обирався в комісію для ознайомлення зі справами опіки душевнохворих в Херсонській губернії [13, 18.10.1902], судової палати з становими представниками [8.01.1904], по перевірці сирітських будинків [13, 30.11.1904]. Наявність господарського досвіду дозволила брати участь у відкритті засідань губернського комітету з питань сільськогосподарської промисловості [13, 15.12.1902], комісії для обговорення

роботи Херсонського земського сільськогосподарського училища [13, 6.06.1901].

На сторінках газети розміщували витяги з протоколів засідань губернських земських зборів. Під час вирішення питання щодо адміністративної реорганізації Херсонського повіту, губернатор князь О. М. Оболенський доручив Г. Л. Скадовському як особі, «знайомій з становищем і інтересами» очолити відповідну комісію [13, 12.05.1898]. Неврожай у повіті став підставою для скликання маршалком дворянства особливої наради для в'яснення причин такого явища та підрахування обсягів запасів зерна» [13, 25.06.1899]. Активне відстоювання власної позиції було невід'ємною рисою публічних виступів Г. Л. Скадовського, що чітко проявилось в дискусіях щодо сільськогосподарських питань. Прохання повітової земської управи про надання допомоги населенню під час неврожаю зустріло неоднозначну критику. Голова управи Сергій Миколайович Гербель вважав доцільним відмовити у задоволенні пропозиції. Натомість Георгій Львович закликав відійти від такої «канцелярської точки зору», оскільки це ставить постраждале населення в ризиковане становище. Така ситуація «навіть чи буде зручною для земства, якому нагальні інтереси людей повинні бути важливіші» [13, 4.08.1901].

Видання постійно інформувало про візити маршалка дворянства до: Санкт-Петербургу для покладення квітів на могилу імператора Олександра III [13, 23.02.1903], Одеси для зустрічі імператора [13, 20.07.1901; 30.09.1903; 21.09.1904], Москви [13, 15.01.1904], села Садове Херсонського повіту на відкриття школи [13, 17.10.1904], Володимирського міського училища на літературно-музичний вечір [13, 31.12.1904]. Під час свят (Пасха) [13, 13.04.1902] та відпусток [13, 20.04.1906] діяч перебував у родинному маєтку. Інформація про окремі візити присутня у вигляді фактичних даних, без пояснення цілей.

У газеті наведені факти про участь маршалка дворянства в культурному житті дореволюційного Херсона. Як голова Херсонського повітового комітету опіки про народну тверезість Георгій Львович постійно виступав з ініціативою

розширення його сфери діяльності. Для цього він ініціював створення чайної, театру та бібліотеки (1898 р.) при комітеті [13, 9.02.1899; 7.07.1906; 30.09.1903]. На зборах голова регулярно звітував про хід роботи закладу: кількість проведених спектаклів, читань в аудиторіях міської управи і центрального училища [13, 10.10.1900], використаних книг, категорії відвідувачів [28.09.1899], проблеми з фінансуванням [13, 28.11.1899]. Результатом роботи комітету стало покращення «справ забалківської (район в місті – І. Ч.) чайної і театру при ній» [13, 28.05.1902; 30.12.1903]. Театр на Воєнному форштадті за незначний період часу «завоював симпатії міських жителів, знайомлячи їх з кращими творами вітчизняних і закордонних драматургів» [13, 24.11.1899]. Театр організував благодійні концерти, святкування ювілеїв [13, 21.01.1903]. Колектив комітету висловлював подяку Георгію Львовичу за сприяння в ремонті приміщень закладу [13, 15.12.1906], будівництві фойє та декораторської [13, 07.07.1906]. Діач також очолював Товариство по влаштуванню народних читань в Херсоні [13, 10.10.1900]. Саме йому було доручено збір членських внесків по вулиці Гімназичній (тепер Червоностудентська – І. Ч.), оскільки тут знаходився його будинок [13, 12.12.1899].

Під час організації концерту до 100-річчя від дня народження поета О. С. Пушкіна Георгій Львович відповідав за підготовку музичної частини. Організатор планував запросити солістів з інших міст [13, 7.03.1899]. Програма концерту 1902 р. передбачала участь хорів Херсонського Успенського собору, Свято-Духівської церкви та аматорського струнного оркестру [13, 15.03.1902].

Серед кандидатур на посаду директора відділу Російського музичного товариства пропонували Г. Л. Скадовського, як «цінителя мистецтва» [13, 14.04.1905]. Газета з цього приводу повідомляла: «всім, хто ще не потонув в обивательській буденності зрозуміло, наскільки утворення просвітницько-художнього закладу необхідне». Відділ розпочав роботу в жовтні 1905 р. [13, 18.10.1905]. Про авторитет та довіру у справах освіти свідчить неодноразове обрання діача попечителем училища [13, 8.08.1899; 2.06.1902; 20.08.1905].

Георгій Львович влаштував благодійні бали. На заходах були присутні представники державних та громадських органів з родинами. Інколи танці тривали до другої години ранку [13, 24.11.1899]. 3 квітня 1902 р., наприклад, «святкування відбувалось доволі жваво... публіка поверталася додому, забираючи найприємніші спогади про вечір» [5.01.1902]. Під час російсько-японської війни діяч пожертвував 1000 крб. на потреби армії [13, 12.02.1904].

Г. Л. Скадовський виступив наступником батька у справі опіки церковними справами: він розширив церкву і побудував собор в Благовіщенському жіночому монастирі [13, 2.08.1900], брав участь в офіційних заходах (був присутній на літургії з приводу храмового свята Благовіщенського жіночого монастиря [13, 28.03.1902; 27.03.1903], Успенського собору [13, 3.01.1899; 16.05.1907]). З нагоди призначення новомиргородського єпископа Мемнона на службу в Єлизаветград, Георгій Львович подарував йому ікону. Після літургії в Успенському соборі в 1903 р. в будинку Скадовського був організований прощальний обід за участю духовенства собору [13, 20.05.1903].

Другий блок «Наукова робота» (археологічні дослідження, зв'язок з музеєм, робота в Херсонській губернській вченій архівній комісії (1898–1909 рр.) – відносимо до сфери особистих зацікавлень Г. Л. Скадовського. Частка таких заміток становила 15 %. За пропозицією губернатора [9, арк. 2]., діяча було обрано головою комісії [13, 2.06.1898]. Також дізнаємося, що Георгій Львович виступав на зборах [13, 23.12.1898], відстоював необхідність збільшення матеріальної підтримки роботи установи з 100 до 200 крб. [13, 9.06.1898], прохав про передачу до археологічного музею знахідок з Херсонесу [13, 28.07.1901]. Г. Л. Скадовський від імені комісії вітав архієпископа херсонського і одеського Іустина з нагоди 50-річчя пастирської діяльності [13, 4.11.1903].

Археологічні дослідження Георгія Львовича стали найбільш популярною темою в межах блоку (18 %). Серед причин посиленої уваги видання до цього виду діяльності є специфічна, як для маршалка дворянства, форма роботи та особистий інтерес редактора до археології. Відсутність спеціальної освіти не завадила займатися археологічними дослідженнями, що згодом стали «справою

життя» [2, арк. 37]. Зміст заміток різноманітний: надання звіту про розкопки поблизу Глибокої Пристані [13, 5.02.1900], отримання дозволу [13, 17.06.1900; 20.01.1901], підготовка, початок [13, 21.06.1900; 14.08.1901] та завершення [13, 14.08.1901], розкопок на о. Березані, подання звіту до Імператорської археологічної комісії, проведення наукового опрацювання матеріалів за участю професора Є. Р. Штерна [13, 7.10.1900], передача знахідок в Ермітаж [13, 13.01.1904; 4.04.1904].

Г. Л. Скадовський поповнював фонди та часто відвідував екскурсії в музеях міста. Діач передав музею старожитностей ікону, що раніше зберігалася в церкві Різдва Іоанна Предтечі (Білозерка) [13, 1.12.1899], знайдений під час розкопок в маєтку могил дерев'яний колчан [13, 19.19.1899]. Під час візиту до природничо-історичного музею, Георгій Львович дивувався наскільки швидко вдалося створити «повний інтересу» заклад. Адже матеріальні можливості організаторів були мінімальними [13, 10.08.1899]. Газета повідомляла про відкриття археологічного музею для публіки після «канікулярної перерви», оскільки систематизація і встановлення «дорогоцінної великої колекції старовини» вимагали кількох місяців роботи [13, 25.02.1901; 2.09.1901]. Також діач супроводжував відомих гостей, серед яких був історик Дмитро Іванович Яворницький (проводив розкопки в маєтку Г. Л. Скадовського), губернатор І. М. Оболенський [13, 24.01.1902], маршалок дворянства Таврійської губернії Сергій Бальтазарович Скадовський [13, 15.10.1899], князь Олександр Михайлович [13, 19.06.1901]. Видавці з захопленням писали про візит Д. І. Яворницького. «З великою увагою він детально оглянув всі колекції і не зміг приховати подив перед обсягом місцевої старовини, впорядкованої у систему» [13, 30.12.1898].

Третій блок «Господарчі проекти» об'єднує замітки стосовно діяльності на базі маєтку в Білозерці (11 %). Видання подавало оглядову статтю про організацію та значення вакцинації проти сибірської виразки для регіону. «Яку користь принесли щеплення для економії Скадовського, найкраще свідчить зниження відсотку смертності» – коментувала редакція результати випробувань за участю харківського професора Лева Семеновича Ценковського [13,

18.04.1898]. Після проведення першої вакцинації минуло більше 10 років, однак Г. Л. Скадовський продовжував брати участь в щепленні тварин, нарадах земських ветеринарних лікарів, звітував про результати робіт [13, 21.04.1898]. До 10-ї річниці з дня заснування ветеринарної лабораторії в Херсоні було зроблено колективну світлину за участю директора Харківського ветеринарного інституту Аркадія Олександровича Раєвського, почесного члена інституту Г. Л. Скадовського, земських ветеринарних лікарів, представників губернської і земської управ [13, 19.04.1898]. Для дослідження причин мору риби в озерах господар запрошував спеціальну комісію, до якої входили губернський земський санітарний лікар Іван Наумович Козубов, повітовий санітарний лікар Євген Іванович Яковенко, земський ентомолог Йосип Конрадович Пачоський та ботанік Іван Захарович Рябков [13, 20.07.1899]. Повідомлення про реалізацію продуктів тваринництва з ферми Г. Л. Скадовського зустрічаємо у вигляді оголошень. «Замовлення про доставку молока приймаються по телефону... Корови знаходяться під спостереженням ветеринарного лікаря» [13, 25.03.1899].

Слід звернути увагу на нерівномірну хронологічну репрезентативність повідомлень, причиною чого є різний ступінь співвідношення громадсько-культурної роботи та ведення господарчих справ. Сезонність аграрних робіт вимагала присутності господаря в маєтку в весняний та осінній періоди. Пік публікацій, пов'язаних з виконанням обов'язків маршалка дворянства припадає на кінець 1890-х рр. У зв'язку з підготовкою та проведенням розкопок в 1900–1901 рр. зміст заміток змінюється, з'являється, наприклад, прохання про відмову від обрання депутатом. На 1902–1906 рр. припадає період активізації культурної роботи. Міжнародні події (російсько-японська війна 1904–1905 рр., перша російська революція 1905–1907 рр.) зумовили перенесення акцентів видання на зовнішні події.

Отже, підвищена увага «Юга» до постаті Г. Л. Скадовського зумовлена широким спектром зацікавлень та високим соціальним статусом діяча. Газета позиціонувала Георгія Львовича як представника соціальної еліти Півдня України, який активно займався громадською діяльністю, виступає

організатором наукових і культурних заходів. Важливим імпульсом до посилення зацікавленості постаттю діяча були результати його культурно-громадської діяльності. Наукову цінність повідомлень газети посилює відсутність подібних фактичних даних в інших джерелах.

Література

1. Державний архів Херсонської області. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 1.
2. Державний архів Херсонської області. – Ф. Р. – 4077. – Оп. 1. – Спр. 11.
3. *Манекин Р.* Контент-анализ как метод исторического исследования / Р. В. Манекин // Клио. Междунар. ежекварт. научн.-ист. журнал Донецкого отд. Советской Ассоциации Молодых Историков и Агентства «Информсервис». – 1991. – № 2. – С. 30-36.
4. Отдел рукописей Российской национальной библиотеки. – Ф. 354. – Ед. хр. 47.
5. Периодическая печать и цензура Российской империи в 1865–1905 годы. Система административных взысканий. – Спб., Нестор-История, 2011.
6. *Приборович А.* Контент-анализ – форма исторического исследования / А. А. Приборович // Роль личности в истории: реальность и проблемы изучения: науч. сб. (по материалам 1-й Международной научно-практической Интернет-конференции) / редкол. В. Н. Сидорцов (отв. ред.). – Минск: БГУ, 2011. – С. 153-159.
7. *Ревенок Н.* Прогрессивный земский деятель (к 125-летию со дня рождения Г. Л. Скадовского) / Н. Д. Ревенок // Советское здравоохранение. – 1972. – № 1. – С. 64-66.
8. Российский государственный исторический архив. – Ф. 733. – Оп. 123. – Спр. 2.
9. Российский государственный исторический архив. – Ф. 1284. – Оп. 185. – Спр. 2.
10. Российский государственный исторический архив. – Ф. 1349. – Оп. 2. – Спр. 213.
11. Херсонские губернские ведомости, 30.05.1905.

12. Херсонский музей древностей. Сборник газетных статей и заметок. 1871-1928 гг. / Сост., подгот. текста, предисл., прим. В. А. Черникова. – Херсон, Наддніпряночка, 2012.

13. Юг. Научно-литературная, политическая, сельско-хозяйственная и коммерческая газета.